

Література

1. Адміністративне право України: підручник В.В. Середа, О.Л. Хитра, Ю.С. Назар, Д.І. Йосифович, Я.М. Когут та ін.; за заг. ред. Ю.С. Назара. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 680 с.
2. Юридична енциклопедія: В 6 т. Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: «Укр.енцикл.» 1998. Т.1: А-Г. 672 с.
3. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. [Остапенко О. І. Ковалів М. В., Єсімов С. С. та ін.]; [Вид. 2-е, доп.] Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с.
4. Колпаков В.К. Предмет адміністративного права: поняття, структура і система адміністративно-правових відносин. Питання адміністративного права. Кн. 2 [відп. за вип. Н. Б. Писаренко]. Х. : ООО «Оберіг», 2018. 182 с.
5. Гринишина Н.В. предмет адміністративного права як базова категорія для виокремлення галузевих принципів адміністративного права. Право та інновації № 4 (44) 2023. С. 69-73.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-5>

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА: ЯКИМ МОЖЕ БУТИ ПОГЛЯД НА СИСТЕМУ?

Коломось Тетяна Олександрівна

*доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент
НАПрН України, Заслужений юрист України,
декан юридичного факультету,
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Розгляд відповідного питання пропонується розпочати із аналізу Стандартів вищої освіти та програм ЄФВВ та ЄДКІ для здобувачів галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право, а, з урахуванням Постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2024 року № 1021 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти», – галузі знань D Бізнес, адміністрування та право, спеціальності D8 Право. Одразу ж варто зазначити, що увагу навчальній дисципліні «Адміністративне право» у вищезазначених документах приділено достатньою мірою, що дає підстави стверджувати, що і в освітньому

процесі її вивченню має приділятися належна увага, в т.ч. й із забезпеченням релевантності її змістовного наповнення тим очікуванням, які держава формулює стосовно неї. Так, зокрема, у Стандарті вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня серед Спеціальних (фахових, предметних) компетентностей у розділі «V. Перелік обов'язкових компетентностей випускника» безпосередньо передбачено «СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право» [1], поряд із формулюванням моделі її зв'язку із загальними компетентностями та із відповідною їй кореляцією із результатами навчання. У Стандарті вищої освіти для другого (магістерського) рівня вищої освіти, хоча й пропонується дещо узагальнене формулювання спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, а саме: «... СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосовування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції», однак, з огляду на місце адміністративного права у системі публічного права, цілком зрозумілим є «охоплення» запропонованим варіантом формулювання авторами й адміністративного права, визначення його значимості в освітньому процесі при підготовці майбутніх правників. Більш показовими у цьому плані є програми предметних тестів як форм атестації – ЄФВВ та ЄДКІ. Так, наприклад, Програмою предметного тесту з права та міжнародного права, затвердженою наказом МОН України від 03.02.2022 року № 107 передбачено окремий розділ «Адміністративне право України. Адміністративне судочинство в Україні», із двома рівнями компетентностей, серед яких: Рівень В. Необхідний кваліфікаційний рівень «Знання», «Розуміння», Рівень С. Необхідний кваліфікаційний рівень «Знання», «Розуміння», «Застосування». Підрозділ, безпосередньо присвячує «Адміністративному праву України», вміщує сім складових, серед яких: 1. Адміністративне право як галузь публічного права – питома вага 10%, 2. Суб'єкти адміністративного права – питома вага – 10 %, 3. Інструменти публічного адміністрування – питома вага – 10 %, 4. Адміністративна процедура. Адміністративні послуги – питома вага – 10 %, 5. Захист прав приватної особи у сфері публічного адміністрування – питома вага – 10%, 6. Службове право – 10 %, 7. Адміністративне деліктне право – питома вага – 10% [2]. Як бачимо, запропоновано достатньо структурований погляд на змістове наповнення відповідного освітнього компоненту, із рівномірним розподілом питомої ваги (на відміну, наприклад, від інших

освітніх компонентів, у змістовному наповненні яких спостерігається різнопорядковістю відповідної уваги) та певною уніфікацією (від рівня «В» до рівня «С») компетентнісних вимірів рівнів. І, нарешті, Програма ЄДКІ з Права та Міжнародного права у редакції у редакції наказу МОН України від 11.04.2024 року № 503 у структурі передбачає вже дві окремі складові «Адміністративне право України» та «Адміністративне судочинство в Україні» із питомою вагою «від 6,5 – 8,5 %». При цьому деталізована структура програми свідчить про те, що складовому елементу під назвою «Адміністративне право України» приділяється достатньо уваги, його складовими визначаються: «Інструменти публічного адміністрування: нормативний акт, адміністративний акт, адміністративний договір» (рівень компетентності «В»), «Принципи адміністративної процедури» (рівень компетентності «С»), «Обмеження, що застосовують до публічних службовців з метою запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням» (рівень компетентності «В»), «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» (рівень компетентності «В»), «Види адміністративних стягнень та основні правила їх накладення» (рівень компетентності «С»), «Провадження в справі про адміністративне правопорушення: принципи, стадії, акти, що складають на певних стадіях провадження» (рівень компетентності «С») [3]. Як бачимо, також спостерігається певна уніфікація стосовно компетентнісних вимірів рівнів з відповідного освітнього компоненту, що підтверджує певну стабільність у підходах держави стосовно розуміння компетентнісних рівнів здобувачів-випускників. Чи можна відповідні положення розглядати у співвідношенні із поглядом (сучасним поглядом) на структуру відповідного освітнього компоненту (навчальної дисципліни) «Адміністративне право»? Так. Не тільки можна, але й потрібно.

Традиційно система навчальної дисципліни «Адміністративне право» у вітчизняних правничих школах розглядається у розрізі поєднання декількох складових, вивчення яких навіть певним чином співпадає із їх «прив'язкою» до різних семестрів навчального року. Так, у більшості своїй, що є певною «даниною сформованій традиції вітчизняної правничої освіти», система відповідного освітнього компоненту розглядається як поєднання Загальної та Особливої частин або ж їх оновлений варіант – Загального адміністративного права та Спеціального адміністративного права, із їх вивченням – у третьому та четвертому семестрах другого року навчання, а отже із «закріпленням» відповідних складових системи за різними семестрами навчального року відповідно. Відповідний підхід можна зустріти не тільки у робочих програмах силабусх з навчальної дисципліни у вітчизняних правничих

школах, але й у навчальних посібниках, підготовлених представниками різних наукових та освітянських вітчизняних правничих шкіл. Так, наприклад, таку позицію демонструють автори підручника «Адміністративне право України», підготовленого за загальною редакцією Петра Діхтієвського [4], підручника «Загальне адміністративне право», підготовленого авторським колективом за загальною редакцією Романа Мельника [5], підручника «Особливе адміністративне право» підготовленого авторським колективом за загальною редакцією Бернда Візера, Ярослава Лазура, Тетяни Карабін, Олександра Білаша [6]. А чи може бути іншим погляд на систему навчальної дисципліни «Адміністративне право»? Так. Такий погляд цілком можливий.

З огляду на положення проаналізованих вище Стандартів вищої освіти і програм ЄФВВ та ЄДКІ, розгляд системи відповідного освітнього компоненту «Адміністративне право» цілком можна запропонувати як поєднання декількох рівнозначних (і за обсягом, і за питомою вагою, і за рівнями компетентнісного виміру) складових, серед яких: 1. Адміністративне право як галузь публічного права (із охопленням історичного аспекту формування, предмету, методів, джерел, принципів, адміністративно-правових норм та форм їх реалізації, адміністративних правовідносин тощо), 2. Суб'єкти адміністративного права. 3. Право публічної адміністрації (із акцентом не тільки на організаційно-правовий аспект, але й на детальний аналіз інструментів публічного адміністрування), 4. Право адміністративної процедури (що набуло особливого значення у зв'язку із прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» та формування практики правозастосування), 5. Право публічної служби (Службове право), 6. Адміністративно-деліктне право.

Запропонований варіант, беззаперечно, може бути із певними модифікаціями назв, деталізацію (укрупненням) складових системи у рамках реалізації автономії як науково-педагогічного працівника, який забезпечує викладання відповідної навчальної дисципліни, так і закладу вищої освіти в цілому при розробці, затвердження освітніх програм, навчальних планів тощо. Проте, навіть за наявності таких, в цілому загальний підхід до формування системи відповідної дисципліни має зберігатися, що, з одного боку, дозволяє усунути «практику квапливого, поверхового вивчення тем» у гонитві «встигнути охопити не тільки питання Загальної частини (Загального адміністративного права), але й Особливої (Особливого) адміністративного права впродовж семестру, навчального року (враховуючи розподіл навчального навантаження між різними освітніми компонентами), а, з іншого боку, дозволяє ґрунтовно зосередитися на всіх основних «базових» (фундаментальних)

положеннях адміністративного права, які формують для здобувачів чіткі вектори для подальшого «занурення їх у чудовий багатогранний світ адміністративного права». Такий підхід дозволяє не тільки посилити засади реалістичності вивчення відповідної навчальної дисципліни, впливати на підвищення «якості» результату такого вивчення, але й повною мірою забезпечити узгодження із європейськими освітніми аналогами. Така практика вже впроваджується у 20205-2026 н.р. у п'яти вітчизняних правничих школах у рамках реалізації проєкту «Модернізація юридичної освіти для підтримки європейської та євроатлантичної інтеграції України» (EU4UA) Проєкт Еразмус+ Ka2 «Розвиток потенціалу вищої освіти».

Література:

1. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право: Наказ МОН України від 20.07.2022 р. № 644 URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi.zminamy-644-20.03.2023.pdf>
2. Програма предметного тесту з Права та Міжнародного права: Наказ МОН України від 03.02.2022 року № 107. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/vstup-2022/Prohramy-YEFVV/Zatverdzeni.prohramy.YEFVV/10.02/Pro.zatv.Prohr.predm.testu.pravo.mizhn.pravo-nakaz-107-03.02.2022.pdf>
3. Програма ЄДКІ за спеціальностями 081 Права та 293 міжнародного права на другому (магістерському) рівні вищої освіти: Наказ МОН України від 08.10.2021 року № 1076 (у редакції наказу МОН України від 11.04.2024 № 503). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/Yedynny.derzhavny.kvalifikatsiynny.ispyt/2024/04/11/081-Pravo.ta.293-Mizhnarodne.pravo-mahistr.YEDKI-503.vid.11.04.2024.pdf>
4. Адміністративне право України: підручник/ [П. Діхтєвський, Ю. Вашенко, Н. Задирака, В. Пашинський, В.Клинчук та інші]; за заг.ред. П. Діхтєвського. Київ: «Видавництво Людмила», 2023, 772с
5. Загальне адміністративне право: підручник/ за заг. ред. Р.С.Мельника. Друге видання. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022, 688с
6. Особливе адміністративне право: підручник/ за заг. ред. Бернда Візера, Ярослава Лазура, Тетяни Карабін, Олександра Білаша. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2012, 464 с.